

Az érzékelést kifejező igék ragozásának váltakozása az erzában

Cikkemben az erza érzékelést kifejező igék alanyi és tárgyias ragozásának váltakozását tanulmányozom. Korábbi kutatások kimutatták, hogy csak abban az esetben állhat az ige tárgyias ragozásban, amennyiben a tárgy határozott. Ebben az esetben az igei ragozások váltakozása aspektuális szembenállásokat fejez ki: a tárgyias ragozás befejezett cselekvésre utal, míg az alanyi ragozás rendszerint folyamatos cselekvésre. A nyelvtani leírásokban gyakran megjegyzik, hogy az érzékelést és észlelést kifejező igék – pl. *sodams* 'tud, megtud', *čárkod'ems* 'ért, megért', *nejems* 'lát, meglát' – a többi igtől eltérően viselkednek. A különbség abban nyilvánul meg, hogy ezek az igék mind befejezett, mind pedig folyamatos jelentésükben állhatnak tárgyias ragozásban határozott tárggyal. Ez arra enged következtetni, hogy amennyiben a tárgy határozott, ezek az igék szinte kivétel nélkül tárgyias ragozásban állnak, hiszen az aspektuális szembenállások nem befolyásolják ezeknek az igéknek a ragozását. Az erza irodalmi szövegek ezt a feltevést nem bizonyítják, mivel ezen igék gyakran előfordulnak alanyi ragozásban is határozott tárggyal.

Tanulmányomban a tudattalan érzékelést kifejező igéket vizsgálom meg közelebbről, azaz az erza *nejems* 'lát, meglát' és *marams* 'hall, meghall; érez, megérez' igék alanyi és tárgyias ragozású formáit. Csak azokat az igéket veszem figyelembe, amelyek határozott tárgy mellett állnak. Kutatásom kimutatja, hogy ezek az igék főként jelen időben használatosak alanyi ragozásban. Az alanyi ragozást leginkább olyan szövegkörnyezetben használják, amikor vagy az érzékelő vagy az érzékelt nincs jelen a beszédhelyzetben. Az alanyi ragozás gyakran utal továbbá ismétlődő vagy általános eseményekre. A tárgyias ragozás ezzel szemben leginkább valódi eseményekre utal. Folyamatos érzékelést mindkét igeragozással ki lehet fejezni, viszont csak a tárgyias ragozás utalhat olyan eseményekre, amelyeknek van kezdő- és/vagy végpontjuk. Az érzékelést kifejező igék esetében az alanyi ragozás tehát sokkal szorosabban kapcsolódik a befejezetlen aspektushoz, mint a tárgyias ragozás a befejezetthez.

Kulcsszavak: erza, aspektus, tárgyias ragozás, alanyi ragozás, érzékelést kifejező igék
Keywords: Erzya, aspect, objective and subjective conjugation, perception verbs

BERNHARDT MARIANN